

РЕЦЕНЗИЯ

**от доц. д-р Николай Сашков Цанков,
преподавател във Факултет по педагогика, ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград**

върху дисертация на тема: „ОБУЧЕНИЕ ПО ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ ЗА УЧЕНИЦИ С УМСТВЕНА ИЗОСТАНАЛОСТ В ПРОГИМНАЗИАЛНА УЧИЛИЩНА СТЕПЕН“

за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“
област на висше образование: 1. Педагогически науки
професионално направление: 1.2. Педагогика
докторска програма: Специална педагогика

Автор: **Александрос Петрос Хадзоглу**

Научен ръководител: **доц. дн Милен Замфиров**

Настоящата рецензия е разработена при спазване изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилник за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски“ и в изпълнение на Заповед на Ректора № 2802/25.11.2019 г. за определяне на състава на научното жури.

Александрос Петрос Хадзоглу е зачислен за докторант в редовна форма на обучение на английски език в докторска програма „Специална педагогика“ към катедра „Педагогика“ при Факултет по педагогика на ЮЗУ „Неофит Рилски“ със Заповед на Ректора № 2208/29.09.2016 г. След изпълнение на задълженията си по обучението в докторската програма и решение на Факултетния съвет на Факултета по педагогика (Протокол № 11/20.09.2019 г.) на основание на чл. 24, ал. 2 и ал. 3 от Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България и при спазване на разпоредбите на Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски“ (чл. 52, ал. 2 и ал. 3), същият е отчислен с право на защита със Заповед на Ректора № 1577/26.09.2019 г.

Представеният за рецензиране дисертационен труд е разработен в обем от 154 стандартни страници основен текст (структуриран в увод, три глави, изводи и препоръки, заключение и литература) и 17 страници приложения. Използваните 162 литературни източника са представителни за тематиката на дисертационното изследване, цитирани са с необходимата коректност в хода на анализа и изложението. **Проблематиката** на дисертационното изследване е в синхрон със съвременните проблемни полета в науките за образованието, в частност към обучението на ученици с умствена изостаналост, към които има засилен изследователски интерес, включително и в катедра „Педагогика“, където има защитена дисертация, насочена към изследване влиянието на конкретни

софтуерни приложения в обучението на ученици с лека степен на умствена изостаналост. Темата е с **актуалност и значимост**, което е основание за очакване на едно добре замислено, концептуално обосновано и експериментално реализирано изследване.

В **увода** са представени основните аргументи за избора на темата, актуалността и значимостта на изследванията в предметното поле на дисертационното изследване, като акцентът е поставен върху ролята на информационните технологии в съвременните условия, в контекста на обучението, в частност на ученици със специални образователни потребности. Засегнати са някои проблеми при прилагането на информационните и комуникационните технологии, като обосновката щеше да спечели много, ако акцентите в увода бяха по-тясно фокусирани в областта на обучението по информационни технологии на ученици със специални потребности, а не представени в толкова общ контекст на приложение. Основните методологически параметри на изследователската визия според мен е удачно да бъдат представени още в увода, докторантът обаче е предпочел да ги отрази във втората глава „Дизайн/организация на изследването“.

Първа глава представя подробно ролята и приложението на информационните технологии в един широк контекст, като последователно се стига до конкретизация в специалното образование и в частност до обучението на ученици с умствена изостаналост. Описани са основните подходи и методи, свързани с приложението на информационните технологии за подбрения контингент на изследване. Направена е характеристика на субектите (ученици с умствена изостаналост), като впоследствие тя е фокусирана в психолого-педагогически аспект (когнитивно развитие, памет, реч и език). Поставен е акцент върху специалното образование за ученици с умерена умствена изостаналост в прогимназиалния и гимназиалния етап и ролята на информационните технологии. В тази част на дисертационното изследване е обоснован потенциалът на информационните и комуникационните технологии в обучението на лица със специални образователни потребности, като са отчетени и съответните рискове. Направена е подборна характеристика на изискванията към обучението, на базата на която са изведени конкретни умения на учителите, които следва да бъдат част от техния професионален профил, за да се гарантира пълноценното приложение на информационните и комуникационните технологии при ученици със специални образователни потребности. На базата на литературния обзор и анализа на авторови мнения и нормативни документи, са изведени съвременни тенденции в обучението по информационни технологии на ученици с умствена изостаналост, част от които са с авторово звучене и могат да бъдат припознати като приноси. В частта „когнитивно

развитие, развитие на паметта, на речта и езика при ученици с умствена изостаналост – необходими компоненти за успешно овладяване на информационните технологии“ могат да бъдат задълбочени анализите и да бъдат открити още автори приноси, което да даде допълнителни основания да се твърди, че е разработен концептуален модел за подобряване на координацията око-ръка и фината моторика на учениците с умерена умствена изостаналост с всички следствия от това.

В част от съдържателните компоненти на първата глава се забелязват известни разминавания относно обучението по информационни технологии - дали и доколко се отнася за прогимназиалния или гимназиалния етап, или анализът интерпретира възможностите за преход между двата като основание за продължаване на образованието. Личното ми очакване в параграфа, свързан с „информационните технологии в специалното образование на ученици с умерена степен на умствена изостаналост в гимназиален етап на обучение“, е да бъдат разгърнати повече методически варианти за конкретно приложение на технологиите в синхрон с темата и целта на дисертационното изследване.

Във **втората част**, посветена на „**организацията на изследването**“, са конкретизирани неговите параметри, чрез използваните методи на изследване и изследователска програма, подробно са описани фазите на изследването, представен е контингентът на емпиричното изследване (150 ученици с умерена умствена изостаналост, 75 от които в експерименталната група).

Избраният **проблем** е с многоаспектна същност, което обосновава и необходимостта от по-прецизна постановка и коректно определяне на **обекта и предмета** на изследването, съобразно темата и предвид логиката на методологическите параметри на изследователска визия, която според мен следва да е в друга посока.

Определеният **обект на изследване** „обучението по информационни технологии на учениците, обучавани в специални училища“, както и **предметът** на изследването са съобразени с темата и конкретизират параметрите на изследователска визия, като насочват вниманието към процеса на подобряване на координацията око-ръка и фината моторика при ученици с умерена умствена изостаналост. Предметът до известна степен припокрива и **целта на изследване**, която е чрез прилагането на шест образователни софтуерни продукта да се подобри координацията око-ръка и фината моторика на учениците в учебните часове по информационни технологии.

Изследователските задачи следват известна логика, въпреки че е налична необходимостта от тяхното обобщаване. Тези неточности до известна степен са

преодолени чрез формулираната **хипотеза**, която посочва точно какво очакваме да се подобри в уменията на учениците чрез прилагането на избраните софтуерни продукти.

Представените в тази глава „критерии и показатели за качествен и количествен анализ“ са описани подробно и с необходимата вещина, диференцирани в основни области на оценяване и допълнителни такива, съобразени с целта на изследване и проверяваната хипотеза.

Акцентът в тази глава е изследователската програма „Система от шест софтуера“, където е направено описание на избраните продукти и е предложен обоснован методически вариант за тяхното интегриране в зависимост от особеностите на контингента на изследване и очакваните резултати.

Третата част на дисертационния труд предлага анализ на данните от експерименталното изследване, а направените изводи на тяхна база са онагледени, систематизирани и аргументирани. Количественият и качествен анализи са направени прецизно и са подкрепени с необходимата статистическа достоверност с правилно подбрани статистически методики.

Направените обобщения и изводи в края на главите и на места след всеки параграф са изключително ценни и подкрепящи изследователската програма на докторанта.

Авторефератът отразява съдържателните и структурни акценти и особености на дисертационното изследване, но според мен в увода му следва да бъдат изведени методологическите и методическите параметри на изследователската визия, а текстът на български език се нуждае от прецизиране и уточняване на част от използваните съкращения.

Приемам изведените приноси на базата на дисертационното изследване, като тяхната по-детайлна постановка би довела до още по-ясно диференциране на личния принос на докторанта.

Александрос Петрос Хадзоглу е автор/съавтор на **4 научни публикации** по темата на дисертационния труд, достатъчни да осигурят популяризиране на резултатите от изследването на този етап.

На вниманието на докторанта за изследователската му перспектива предлагам следните основни **критични бележки и препоръки**:

1. Повече **критичност при интерпретацията на авторовите мнения**, предвид факта, че на доста места са намерени и изведени достатъчно основания за това.

2. Резултатите от емпиричното изследване са основание да бъдат направени много **и по-конкретни препоръки за оптимизиране на образователната практика** в контекста на обучението на ученици с умствена изостаналост, които да са от полза на учителите.
3. Използването на избраните софтуерни продукти следва да е **конкретизирано съобразно целите на обучението по информационни технологии** за ученици с умствена изостаналост, съобразно темата на дисертационното изследване.

Въпроси:

1. Кой от избраните софтуерни продукти е с най-голяма добавена стойност по отношение подобряване на уменията за писане и четене и от направеното изследване могат ли да бъдат направени изводи, относно приноса на всеки един от софтуерите?
2. Предвид резултатите, отчетени в хода на експерименталното обучение и последващия анализ, кои от функционалностите на избраните софтуерни продукти могат да бъдат подобрени, за да разширят ефективността си по отношение обучението на ученици със специални образователни потребности?

Представеният за рецензиране дисертационен труд има редица безспорни качества и в синхрон с изискванията на Закона за развитие на академичния състав и правилника за неговото прилагане съдържа научни или научноприложни резултати и показва, че **Александрос Петрос Хадзоглу** притежава теоретични знания и способности за самостоятелни научни изследвания. Всичко това са основания да предложи на членовете на уважаемото научно жури да бъде присъдена образователната и научна степен „Доктор“ на **Александрос Петрос Хадзоглу** на базата на защитен дисертационен труд на тема: **„ОБУЧЕНИЕ ПО ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ ЗА УЧЕНИЦИ С УМСТВЕНА ИЗОСТАНАЛОСТ В ПРОГИМНАЗИАЛНА УЧИЛИЩНА СТЕПЕН“**, разработен под научното ръководство на доц. дн **Милен Замфиров**.

05.01.2020 година

Рецензент:

доц. д-р Николай Цанков